
**O'ZBEKISTON
MILLIY
UNIVERSITETI**

XABARLARI

**IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLAR
YO'NALISHI**

ЎЗМУ ХАБАРЛАРИ ВЕСТНИК НУУз

АСТА NUUZ

МИРЗО УЛУГБЕК НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ
УНИВЕРСИТЕТИ ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ

**ЖУРНАЛ
1997
ЙИЛДАН
ЧИҚА
БОШЛАГАН**

**2022
1/8/1**

**Ижтимоий-
гуманитар
фанлар
туркуми**

Бош муҳаррир:

И.У.МАЖИДОВ – т.ф.д., профессор.

Бош муҳаррир ўринбосари:

Р.Х.ШИРИНОВА – ф.ф.д., профессор

Таҳрир хайъати:

Сагдуллаев А.С. – т.ф.д., проф.

Аширов А.А. – т.ф.д., проф.

Баллиева Р. – т.ф.д., проф.

Маликов А.М. – т.ф.д., проф.

Юсупова Д.Ю. – т.ф.д., проф.

Муртазаева Р.Х. – т.ф.д., проф.

Мўминов А.Г. – с.ф.д., проф.

Ганиева М.Х. – соц.ф.д., проф.

Мадаева Ш.О. – ф.ф.д., проф.

Туйчиев Б.Т. – ф.ф.д., проф.

Мухаммедова Д.Г. – псих.ф.д.

Тўхтаев Х.П. – ф.ф.н., доц.

Болтабоев Х. – фил.ф.д., проф.

Раҳмонов Н.А. – фил.ф.д., проф.

Жабборов Н.А. – фил.ф.д., проф.

Сиддиқова И.А. – фил.ф.д., проф.

Ширинава Р.Х. – фил.ф.д., проф.

Садуллаева Н.А. – фил.ф.д., доц.

Арустамян Я.Ю. – фил.ф.д., доц.

Пардаев З.А. – фил.ф.д., PhD.

Масъул котиб: **З. МАЖИД**

ТОШКЕНТ – 2022

Saidova M. Masofaviy ta'lim vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining mustaqil faoliyatini tashkil etish...	171
Сирождинова И. Кластерли ёндашув асосида бўлажак муҳандислар касбий тайёргарлигини такомиллаштириш - ижтимоий педагогик муаммо сифатида	175
Темурова Г. Заиф эшитувчи ўқувчилар мактабида технология дарсларида кўникма-малакаларни шакллантиришнинг тамойиллари.....	179
Ҳамрақулов Ж. Талабаларда экоэтик компетентликни ривожлантиришнинг интегратив методикаси масалалари	182
Хасанов Ш. Особенности возникновения и разрешения правовых конфликтов в расследовании преступлений	185
Хатамов Ф. Инсон ҳуқуқлари ва фуқаролик жамияти концепцияларининг уйғунлашуви.....	189
Хуррамов Р. Бошланғич синф она тили таълимида эвристик таълим технологиясининг назарий асослари.....	193

Филология

Абдулханрова Ф. Тиббий термин-метафораларнинг таркибий таҳлили.....	197
Авазов Н. Бехбудиё ва Фитрат: миллатнинг отаси хотирасига бағишланган бир шеър талқини.....	201
Алиева Э. Конвергенция экспрессивных синтаксических средств на материале рассказа Г. Прякина «Интеллигенция и жестокость».....	204
Алимова С. "Bosh" somatizmining polisemantligi hamda olamni lisoniy manzarasini ifodalashdagi ahamiyati.....	208
Asqarova M. Arxaklashgan leksemalarning kognitiv-semantik xususiyatlari (Salohiddin Toshkandiyning "Temunoma" asari misolida).....	211
Ахмедова Д. Энциклопедик лугатлардан семантик кенгайтмани шакллантиришда фойдаланиш.....	214
Джалилова Х. Тобайас Смоллет ижодида реал саёхат тафсилотлари.....	218
Дустмуродов М. Ўрхун-Энасой битикларидаги ҳарбий-сиёсий бошқарув билан алоқадор терминлар.....	221
Иноғомова Ф. "Иллюстрация" феномени ва унинг фразеологик иборалар лугати тузишдаги роли.....	225
Karimova D. Aka-uka grimm ertaklari o'zbekcha tarjima variantlarining davriy statistikasi.....	228
Qosimova d. Salomat Vafo asarlarida badiiy til masalasi.....	232
Mamatkulova B. Antroponimlarning til tizimidagi o'rni.....	235
Маринова Х. Айрим ҳарбий немисча фразеологик бирликларнинг семантик-сигматик этимологияси ҳамда уларнинг ўзбек тилида берилиши.....	239
Муродходжаева Ф. Метафора ва фразеологик бирликларни таржимادا акс эттиришнинг когнитив муаммолари.....	242
Мусурманова Ш. Ҳарбий соҳа терминларини таржима қилишнинг асосий тушунча ва тамойиллари.....	246
Oblokulova M. Syntactic positions of the participle ii in the structure of the sentences.....	250
Rahmonqulova D. Military commands in german education of military officers in the future.....	253
Раҳмонова Ш. "Қўш исми" ишқий дostonларнинг ўлчов имкониятлари.....	256
Садуллаева М. Ҳозирги ўзбек ҳикоятчилигининг тараккиёт тадрижи хусусида айрим мулоҳазалар.....	260
Xaitov X. Doston matnida fonetik o'zgarishga uchragan dialektal so'zlarning izohi.....	263
Xudayberdiyeva O. Shaxsiy yozishmalardagi noadabiy leksik unsurlarning gender xoslanishining umumiy masalalari.....	266
Юлдашева Х. Миллий руҳ ифодасида халқона услубнинг аҳамияти.....	269

O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETI
XABARLARI, 2022, [1/8/1]
ISSN 2181-7324

FILOLOGIYA
<https://science.nuu.uz/>
Social sciences

УДК: [811.112.2:811.512.133] 255.2:821.112.2-34

Dilafro'z KARIMOVA,

Buxoro davlat universiteti Nemis va fransuz tillari kafedrası mudiri

E-Mail: dilafroz.karimova.1975@mail.ru

Buxoro Davlat Universiteti dotsenti, f.f.f.d.(PhD) M.B. Akhmedova taqrizi asosida

AKA-UKA GRIMM ERTAKLARI O'ZBEKCHA TARJIMA VARIANTLARINING DAVRIY STATISTIKASI

Аннотация

Jahon tarjimashunosligida turli tizimli tillarda so'zlashuvchi hamda har xil muhit va sharoitda yashovchi xalqlarning milliy madaniy an'analari, qadriyatları tarixini, betakror urf-odatlarını, turmush tarzini o'ziga xos yuksak badiiy mujassam etgan ertaklar tarjimasiga hamisha alohida e'tibor qaratilgan. Barcha xalqlarning ma'naviy merosida qadimdan hozirgacha mustahkam o'rin tutib kelayotgan ertaklarga oid ilmiy tadqiqotlar ko'lami tarjimashunoslik, tilshunoslik, adabiyotshunoslik sohalariga yanada ortib bormoqda. Dunyo tarjimashunosligida hozirgacha nemis ma'rifatchilik adabiyotining g'oyaviy-badiiy takomiliga katta hissa qo'shgan aka-uka Grimmlar ertakları qator xorijiy tillarga, jumladan, o'zbek tiliga ham bevosita va bilvosita ko'p tarjima qilingan. Natijada ularning tarjima variantları, invariantları paydo bo'lganki, tarjimashunosligimiz bu hodisalarning nazariyasini puxta o'zlashtirishni, har biriga xos paradigmatic va kognitiv, lingvokulturologik xususiyatlarni aniq yoritib berishni taqozo etadi.

Kalit so'zlar: variantlilik, invariant, paradigmatic, kognitiv, lingvokulturologik xususiyatlar, fonetik prinsip, tarjima variant, motiv.

PERIODICAL STATISTICS OF BROTHERS GRIMM FAIRY TALES IN UZBEKI TRANSLATION VERSIONS

Abstract

In world translation studies, special attention is always paid to the translation of fairy tales, which embody the national cultural traditions, values, history, unique customs, and lifestyle of peoples who speak different systematic languages and live in different environments and conditions. The scope of scientific research on fairy tales, which have been firmly established in the spiritual heritage of all nations since ancient times, is increasing in the fields of translation studies, linguistics, and literary studies. The fairy tales of the Brothers Grimm, who have made a great contribution to the ideological and artistic development of German enlightenment literature in world translation studies, have been directly and indirectly translated into a number of foreign languages, including Uzbek. As a result, their translation variants and invariants appeared, so that our translation studies requires a thorough mastering of the theory of these phenomena, a clear elucidation of the paradigmatic and cognitive, linguo-cultural features specific to each of them.

Key words: variant, invariant, paradigmatic, cognitive, linguistic and cultural characteristics, phonetic principle, translation variant, motive.

ПЕРИОДИЧЕСКАЯ СТАТИСТИКА СКАЗОК БРАТЬЕВ ГРИММ В УЗБЕКСКИХ ПЕРЕВОДНЫХ ВАРИАНТАХ

Аннотация

В мировом переводоведении особое внимание всегда уделяется переводу сказок, воплощающих национальные культурные традиции, ценности, историю, самобытные обычаи и образ жизни народов, говорящих на разных систематических языках и живущих в разных средах и условиях. Масштабы научных исследований сказок, прочно вошедших в духовное наследие всех народов с древнейших времен, возрастают в области переводоведения, языкознания, литературоведения. Сказки братьев Grimm, внесших большой вклад в идейно-художественное развитие немецкой просветительской литературы в мировом переводоведении, были прямо и косвенно переведены на ряд иностранных языков, в том числе и на узбекский. В результате появились их переводческие варианты и инварианты, так что наше переводоведение требует основательного овладения теорией этих явлений, четкого выяснения характерных для каждого из них парадигматических и когнитивных, лингвокультурологических особенностей.

Ключевые слова: вариант, инвариант, парадигматические, когнитивные, лингвокультурологические характеристики, фонетический принцип, вариант перевода, мотив.

Kirish. Yurtimizda keng islohotlar olib borilayotgan, "...Ilmiy va ijodiy izlanishlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ular uchun zarur shart-sharoitlar yaratish vazifa" [1] qilib belgilangan hozirgi kunlarda har bir fan sohasi qatori tarjimashunoslikda ham chuqur izlanishlar olib borish zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, xorijiy tillarni o'qitishga, jahon hamjamiyati bilan bevosita muloqot qila oladigan mutaxassislar tayyorlashga, turli sohalarga oid adabiyotlarni xorijiy tillardan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan xorijiy tillarga bevosita aslyatdan tarjima qiladigan yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga, tarjima amaliyotlarini yanada

yuqori bosqichga ko'tarishga bo'lgan ehtiyoj va katta e'tibor asosida nemis ertaklarining o'zbekcha tarjimalarini qiyosiy o'rganish, ularning tarjima variantları va invariantlarını aniqlab, paradigmatic, kognitiv, lingvokulturologik xususiyatlarını yoritish orqali nemis-o'zbek adabiy aloqaları o'z tarixiga ega ekanligini dalillash zarur masalalardan biridir. Aka-uka Grimmlarning nomi nafaqat nemis o'quvchilariga, balki jahondagi barcha xalqlarga tanishdir. Chunki ularning ertakları juda ko'p tillarga tarjima qilingan. Albatta, aka-ukalarning nomi bu tarzda jahonga keng tanilishida ularning ertakları turli tillarga tarjima qilinishi muhim ahamiyat kasb

etganini inkor etib bo'lmaydi. Jumladan, ularning ertaklari bilan o'zbek xalqi ham o'tgan asrning 30-yillari oxirlariga kelib tanisha boshlagan.

-Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Aka-uka Yakob va Vilgelm Grimmilar nemis xalqining eng sevimli ertakchi-yozuvchilari bo'lib, ular yaratgan ertak butun jahon kitobxonlarning e'tiboriga tushgan. Bunda, albatta, ularning turli tillarga tarjima qilinishi muhim ahamiyat kasb etgan. Ular yaratgan ertaklarning birinchi to'plami "Bolalar va oila" ("Kinder und Familie") nomi bilan 1812 yilda, 1815 yilda ikkinchisi, 1822 yilda esa uchinchi kitoblari nashr qilingan. Bu kitoblar aka-uka Grimmilar nomi dunyoga tanitdi va tez orada jahonning ko'pgina boshqa tillariga ham tarjima qilina boshlandi.

-Tadqiqot metodologiyasi. Bugungi kunda jahonning biror go'shasi yo'qki, aka-uka Grimmilar ertagi bormagan bo'lsa, birorta madaniy til yo'qki, ular tarjima qilmagan bo'lsa. Ular jahonning boshqa tillariga tarjima qilinganligidek, bizning ona tilimiz – o'zbek tiliga ham o'girilgan. Mualliflarning ertaklari bilan o'zbek tiliga o'tgan asrning 30-yillari oxirlariga kelib yaqindan tanisha boshlagan. Aniqrog'i, nemis xalq ertaklariga bo'lgan qiziqish O'zbekistonda o'tgan asrning birinchi choragidan kuchaygan. Ular 30-yillarning o'rtalaridan boshlab tarjima qilina boshlangan va qayta-qayta nashr qilingan [2], hozir ham nashr etilmoqda.

Aka-uka Grimmilar ertaklarining ilk nashrlari o'tgan asrning 30-yillari o'rtalaridan paydo bo'lgan. 1937 yilda aka-uka Grimm ertaklarining ilk to'plami chop etilgan. Bunda ularning tarjimasi va nashri bilvosita (ruscha tarjimasidan) amalga oshirilganligi kuzatiladi. Keyingi yillarda esa ularning tarjimasi bevosita nemis tilidan o'zbek tiliga amalga oshirilgani e'tiboriga molik.

1937 yilda "Yosh kuch" jurnalining qator sonlarida Aka-uka Grimmilar ertaklaridan namunalar e'lon qilib borilgan. Masalan, jurnalning o'sha yilgi 8-sonida aka-ukalarning "Bo'ri bilan yetti echki", 9-sonida "Bremen muzikachilari", 1938 yilning 11-12-sonlarida esa "Belyankaxon va Rozaxon" singari ertaklari bolalar e'tiboriga havola qilingan.

1938 yilda aka-uka Grimmilar "Botir tikuvchi" ertagi ilk marta alohida kitob holida chop ettirildi. Uning tarjimasini F.Rasulov amalga oshirgan. Kitobga B.Vinokurov rasmlar ishlagan. Toshkent-Samarqand Davlat nashriyoti chop ettirgan bu kitob 16 sahifadan iborat.

1938 yilda aka-uka Grimmilar ertaklari ilk marta alohida to'plam holida chop ettirildi. "Aka-uka Grimm. Ertaklar" deb nomlangan A.Rahmat tarjimasidagi bu kitob Toshkentdagi Davlat nashriyoti tomonidan o'quvchilar e'tiboriga havola etilgan. 45 sahifalik albom ko'rinishidagi bu kitobning tarkibida 8 ta ertak keltirilgan. Bular: "Bremen muzikasilari", "Mushuk blan sichqan", "Quyov bilan tpiratkan", "Ahmaq Gans", "Aqli Elza", "Bir xurmasa shavla", "Bori blan yetti echki", "Tulki blan g'azlar" kabi ertaklardir.

Shundan so'ng 1940 yilda aka-uka Grimmilar ertaklari tarjimasi bolalar va yoshlar adabiyoti nashriyoti tomonidan "Oltin g'oz" nomi bilan alohida kitobcha shaklida eski lotin yozuvida nashr ettirilgan. 16 sahifadan iborat bu ertaklarning tarjimasini Vahob Ro'zmatov amalga oshirgan.

Ushbu to'plam, asosan, aka-ukalarning tushunarligi jihatidan kichik va maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mos kelishi e'tiboriga olinib, shu yoshdagi kichikintoylarga tuhfa sifatida chop qilingan.

XX asr 40-60 yillarida aka-uka Grimm ertaklarining o'zbekcha tarjimalari miqdori yanada ortdi. Jumladan, 1945 yilda Davlat nashriyoti aka-ukalarning "Poya ko'mir va loviya" deb nomlangan jangi kitobchani kirill alifbosida ham chop etgan. Unda "loviya" so'zi "loviya" tarzida fonetik prinsip

asosida reduksiya holatiga mos yozilgani kuzatiladi. Kitobda yolg'iz shu ertak rasmlar bilan keltirilgan.

1954 yilda aka-uka Grimmilar ertaklari "Yetti qarg'a" nomi ostida O'zbekiston Respublikasi Davlat nashriyoti tomonidan yana bir marta nashr ettirilgan. Musavvir A.Minaev rasmlar bilan bezatgan bu kitobda "Yetti qarg'a", "Botir tikuvchi", "Bo'ron kampir", "Oltovlon bir bo'lib butun dunyoni aylanib chiqamiz", "Bremen muzikachilari", "Yosh pahlavon", "Uch og'a-ini", "Quyov bilan tipratikan", "Sirlil odamchalar", "Foydali ish", "Boyqush", "Yalqov Geysn", "Yetti botir", "O'rmondagi uycha", "Jinqarcha" kabi 15 ertak keltirilgan. Ularning tarjimasini M.Sodiqova amalga oshirgan.

Tahlil va natijalar. 1963 yilda aka-uka Grimmilar ertaklari "Bo'ron kampir" nomi ostida "Yosh gvardiya" nashriyoti tomonidan amalga oshirilgan. Unda R.Fuzailova tarjima qilgan "Bo'ron kampir", "Zolushka" ertaklari qatori M.Sodiqova o'zbekchaga o'g'irgan "Bremen muzikachilari", "Yosh pahlavon", "Sirlil odamchalar", "Foydali ish", "Yalqov Geysn", "Botir tikuvchi" kabi jami 8 ta ertak o'quvchilar e'tiboriga havola qilingan. Bu ertaklarda dangasa va epchil qizlar, o'zi yosh bo'lishiga qaramay katta kuchga ega bo'lgan yosh pahlavon, kambag'al kosibga yordam bergan sirlil odamchalar va nihoyat, go'zal Zolushka haqidagi qiziqarli va mo'jizaviy tasvirli ertaklar keltirilgan.

XX asrning 70-80-yillariga kelib, aka-uka Grimmilar ertaklariga qiziqish yanada kuchaydi. Aka-uka Grimmilar ertaklarining ruscha tarjimasi vositasida Surayyo To'rxonova 1978 yilda tarjima qilib, "Yosh gvardiya" nashriyoti tomonidan albom ko'rinishida chop ettirgan yana bir to'plamda "Bremen mashshoqlari", "Quyov bilan tipratikan", "Somon, cho'g' va loviya", "Bir xumcha shovla", "Bo'ron kampir", "Yetti qarg'a", "Yalqov Geysn", "Mitti odamchalar", "Oqoyim va Guloyim", "Uch baxtiyor", "Qo'li gul qizcha", "Botir tikuvchi", "Tulki bilan g'ozlar", "Uch aka-uka" kabi ertaklar tarjimasi amalga oshirilib, kichik maktab yoshidagi bolalar uchun taqdim etilgan. Shu kitobning o'zida izohlanishicha, tarjimon uni "Detskaya literatura"ning 1967 yilgi nashridan tarjima qilgan. Hajmi 80 bet.

1989 yilda Sano Saidov ham aka-uka Grimmilar "Uch aka-uka" hamda "Chol va uning nevarasi" ertaklarini olmon tilidan o'zbekchaga o'g'irib, yoshlarga mo'ljallangan "Gulxan" jurnalining 11-sonida e'lon qilgan.

1990 yilda aka-uka Grimmilar va Vilgelm Gauf qalamiga mansub 10 ta ertakdan iborat to'plam bevosita nemischa-o'zbekcha tarjimada nashr etildi. Bu Sharif Ro'ziev va Mavlton Javbo'rievlar tarjimasidagi "Sirlil kema" to'plamidir.

Mustaqillik yillariga kelib, aka-uka Grimmilar ertaklarining tarjima qilinishi jarayoni yanada taraqqiy etganligi seziladi. Bu esa, O'zbekistonda ertak tarjimachiligining ma'lum tadjriy taraqqiyot bosqichini bosib o'tganligini ham ko'rsatadi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida Xurram Rahimov va Sharifa Salimovalar tarjimasida "Yetti oqqush" nomli olmon xalq ertaklari to'plami chop etildi. Uning tarkibidan aka-uka Grimmilar "Bremen muzikachilari", "Botir tikuvchi", "Bo'ron kampir", "Quyov bilan tipratikan" kabi ertaklari o'rin olgan. Ma'lumki, bu ertaklar turli yillarda turli tarjimonlar tomonidan takror-takror tarjima qilib kelinishi oqibatida ularning har xil tarjima variantlari kelib chiqqan.

2015 yilda "Oila davrasida o'qish uchun" rukni bilan chop etilgan "Ertaklar" kitobida aka-uka Grimmilar "Qurbaqa shahzoda", "Shirinlik uycha", "Rapunsel", "Bremen mashshoqlari" kabi to'rtta ertaklari lotin yozuvida keltirilgan [3]. Unda ta'kidlanganidek, ushbu "kitobda buyuk ertakchilarning deyarli ikki yuz yil davomida butun dunyo bolalari sevib mutolaa qilib kelayotgan eng mashhur ertaklari jamlangan. Bundan yuz yil muqaddam bo'lgani singari hozir ham "Bremen mashshoqlari", "Bo'ron kampir" va boshqa

ertaklar kichkintoylarning eng sevimli ertaklari bo'lib qolmoqda.

Mazkur kitobdan o'rin olgan "Qurbaqa shahzoda" va "Shirinlik uycha" ertaklarini mutarjim Abdurahmon Akbar nemis tilidan o'zbek tiliga tarjima qilgan. "Rapunsel" hamda "Bremen mashshoqlari" ertaklarini esa tarjimon Ozoda Azimova o'zbek tiliga o'g'irgan. Bu ertaklardan faqatgina "Bremen mashshoqlari" eng ko'p tarjima variantlariga ega. Shulardan "Shirinlik uycha" ertagi ilk bor nemis tilidan o'zbek tiliga o'g'irilgan. Uning tarjimoni Abdurahmon Akbar.

"Qurbaqa shahzoda" ertagi bilan "Rapunsel" ertagining tarjima variantlari ham mavjud. "Qurbaqa shahzoda" ertagining tarjimoni ham Abdurahmon Akbar. "Rapunsel" ertagi Ozoda Azimova tomonidan o'zbek tiliga o'g'irilgan.

2020 yilda aka-uka Grimm ertaklari 4 ta kitob ko'rinishida lotin yozuviga asoslangan hozirgi o'zbek tili alifbosida chop qilindi. Uning ilk kitobi "Mittivoylar sovg'asi" deb nomlangan. Undagi ertaklarni Xurram Rahimov va Gulrux Rahimovlar bevosita olmon tilidan tarjima qilishgan [4]. Uning so'zbohisida ta'kidlanganidek, ushbu kitobda aka-uka Grimmlarning saralangan ertaklari jamlangan. Ularni Grimmilar xalq og'zidan yozib olib, olmon adabiy tili normalariga moslashtirishgan. Ushbu ertaklar olmon xalq og'zaki ijodi mahsulidir.

"Mittivoylar sovg'asi" to'plamining mundarijasini "Olti oqqush", "Oq ilon", "Topishmoq", "Shirin bo'tqa", "Bobo va nevara", "Asalarilar qirolichasi", "Vafodor it", "Kuylovchi suyak", "O'n ikki ovchi", "Kelin ko'rdi", "Mittivoylar sovg'asi", "Bo'ri bilan odam", "Dono Gretel", "Trude xonim", "Qorqiz", "Bremenlik mashshoqlar" nomli 16 ertak tashkil qilgan.

Aka-uka Grimm ertaklarining 2-kitobi "Yalqov to'quvchi" nomi bilan e'lon qilingan [5]. Bu kitob uchinchi nashr bo'lib, undagi olmon ertaklari Xurram Rahimov va Gulrux Rahimova tomonidan tarjima etilgan.

Sarguzashtlarga boy, quvnoq ruhdagi ertaklarni o'zida jamlagan mazkur mo'jaz to'plam tarkibidan aka-uka Grimmlarning "Kuloyim", "Barmoqvoyning sarguzashtlari", "Yorinda va Yoringel", "Bigiztumshuq va ayiq", "Nog'orachi", "Tegirmonchi yigit va mushukcha", "Yalqov to'quvchi", "Opa va uka haqida ertak", "Eng qashshoq va eng badavlat qiz", "Cho'qqisoqol qiroli" kabi 10 ta ertagi o'rin olgan.

Aka-uka Grimm ertaklaridan tuzilgan 3-kitob "Bo'ron kampir" deb nomlangan. Ma'lumki, aka-ukalarning bu nom bilan avval ham 1963 yilda R.Fuzailova, M.Sodiqova tarjimasidagi 8 ta ertagi kitob holda chop etilgan edi. Demak, bu nom ikkinchi bor takrorlanmoqda. Ushbu kitob Xurram Rahimov va Gulrux Rahimova tarjimasidagi uchinchi nashridir [6]. To'plam mundarijasidan "Bo'ron kampir", "Omadli Hans", "Qurbaqa shahzoda yoxud zanjirband

Haynrix", "Janob Korbes", "Folbin hakim", "Bo'tqali qozon", "Yetti qarg'a", "Sim-sim tog'i", "Bo'ri bilan yetti uloqcha", "Quyvon bilan tipratikan", "Qizil qalpoqcha", "Botir tikuvchi" nomli 12 ta ertak joy olgan.

Aka-uka Grimm ertaklarining Xurram Rahimov va Gulrux Rahimova tarjimada e'lon qilingan 4-kitobi "Uch ip yigiruvchi" deb nomlangan [8] bo'lib, ikkinchi nashridir. Unda "Sichqoncha, qushcha va bratvurs haqida ertak", "Uch ip yigiruvchi", "Qo'zichoq va baliqcha", "Rumpelshtilsxen", "Yetti shvab", "Cho'pon bola", "O'rmondagi uy", "Baliqchi va uning xotini", "Ochil dasturxon, oltin eshak va urto'qmoq" kabi 10 ta ertak keltirilgan.

Ushbu kitob aka-uka Grimmlarning "Mittivoylar sovg'asi", "Yalqov to'quvchi", "Bo'ron kampir" nomli ertak kitoblarining mantiqiy davomi sifatida taassurot uyg'otadi.

Aka-uka Grimmlarning "Mittivoylar sovg'asi", "Yalqov to'quvchi", "Bo'ron kampir", "Uch ip yigiruvchi" nomli kitoblarida keltirilgan ertaklarning ayrimlari 1954, 1991 va 2001 yillarda chop ettirilgan to'plamlarda ham berilgan. Biroq ularning tarjimasini tarjimonlar tomonidan ushbu jihatdan qayta ko'rib chiqilgan va sezilarli darajada o'zgartirilgan. Ushbu ertaklar aka-uka Grimmlarning Germaniyada nashr etilgan "Kinder-und Hausmärchen", "Gesammelt durch die Brüder Grimm", "Berlin und Weimar", "Aubau-Verlag 1967" nashridagi 210 ta ertagi orasidan saralab olingan. Agar bu ertaklar asli bilan yonma-yon qo'yib o'qilsa, nemis tilini lug'atsiz o'rganish imkonini bera oladi. Qolaversa, bu to'plamdagi ertaklar didaktik jihatdan ham oldingi tarjimalardan farq qiladi. Shuning uchun ularni "tarjima variant"lari sifatida qabul qilish mumkindir.

Hozirgi vaqtda aka-uka Grimm ertaklarining nemis tilidan o'zbek tiliga tarjimalari mahalliy nashrlar, ommaviy axborot sahifalaridan tashqari Internet saytlari orqali ham keng tarqalganligini ham alohida qayd etish mumkin.

Xulosa va takliflar. Xullas, nemis ertakchilari aka-uka Grimmlarning ijod namunalari turli yillarda bir necha bor bevosita nemis tilidan hamda bilvosita rus tili orqali o'zbek tiliga tarjima qilingan bo'lib, ayni paytda, ana shu tarjima ishlarini yig'ib o'rganishga, ularni qiyoslagan holda yutuq va kamchiliklarini aniqlashga to'g'ri keladi. Ayniqsa, uning mustaqillik yillarida amalga oshirilgan variantlarini aniqlab, qiyosiy jihatdan chuqurroq o'rganish lozim. Negaki, nemis ertakchilari aka-uka Grimmlarning ijod namunalari tarjimalari shoir, yozuvchi yoki mutarjimlar tomonidan amalga oshirilgani sababli turlicha darajada namoyon bo'ladi. Aka-uka Grimmilar o'z adabiy ertaklari orqali nemis xalqining o'zligini tanitishga, xalqining dilidagi orzu-istaklarini topib, sodda, xalqchil uslubda, yuqori badiiy shaklda ifodalashga muvaffaq bo'ldilar. Grimmilar yaratgan ertaklar nihoyatda rang-barang bo'lib, ularning tematik doirasi keng, mazmuni inson faoliyati, hayvonlar va jonivorlar, tabiiy hodisalarning juda ko'p tomonlarini qamrab olgan.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2016. – 56 b.
2. Bori blan jetti ecki. – Yos kuc. – 1937. – № 8. – B.15-17; Bremen muzikacilari. – Yos kuc. – 1937. – № 9. – B.1-4; Beljankaxan va Rozaxan. – Yos kuc. – 1938. – № 11-12. – B.37-39; Aka-uka Grimm. Ertaklar. A.Rahmatov tarjimasini. – Taskent: Davlat adabijati nasriyati, 1938. – 45 b.; Aka-uka Grimm. Altin Qaz. V. Rozmatov tarjimasini. – Taskent: Balalar va jaslar adabijati nyasriyati, 1939-40. – B.16. Ertaklar. Oila davrasida o'qish uchun. – Toshkent: "Davriy nashriyoti", 2015. – 256 b.
3. Rahimov X., Rahimova G. Миттввойлар соғғаси: эртаклар / Ака-ука Гримм. Учинчи нашри. – Toshkent: "O'zbekiston", 2020. – 96 b. Rahimov X., Rahimova G. Ялқов тўқувчи: эртаклар / Ака-ука Гримм. Учинчи нашри. – Toshkent: "O'zbekiston", 2020. – 96 b. Rahimov X., Rahimova G. Bo'ron kampir: ertaklar / Ака-ука Гримм. Uchinchi nashri. – Toshkent: "O'zbekiston", 2020. – 96 b. Uch ip yigiruvchi: ertaklar. Ака-ука Гримм. Ikkinchi nashri. – Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2020. – 72 b.
4. Halimovna K.D. On the history of the creation of grimm brothers' fairy tales and their translations into uzbek // euro-asia conferences. - 2021. - t. 3. - №. 1. - s. 85-87.

5. Karimova D. X. Variantnost v perevode (na primere proizvedeniy bratev Grimm) // Vestnik nauki i obrazovaniya. - 2019. - №. 4-2 (58).
6. Пулатов Х. Кармана боғлари. – “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газетаси, 1993 й, 5 февраль; Пулатов Х., Маматмусаев Т. Шаҳарсозлик ёдгорликларини қайта қуриш. – Тошкент: Шарк, 2017.- Б. 22.